

ETHICAL AND MORAL ASPECTS OF EDUCATING TECHNICS TEACHERS IN LIGHT OF TASKS OF MODERN SCHOOLS

Elżbieta MASTALERZ

Summary: *This article depicts important elements in pedagogical preparation of future technical education teachers in a world dominated by XXI century technology. The pace of technical research makes it necessary to accentuate forming of aware user attitudes in technical education. A crucial goal of higher education system is to prepare the pedagogical staff to be open, innovative and constantly updating their knowledge. The role of technical education teacher changes dynamically with technological advancement. Amongst other aims of modern school, like educating in literature or mathematics, there is also the task of teaching young people how to safely and responsibly exist in world of today.*

Key words: *education, teacher, technical education.*

ETYCZNO - MORALNE ASPEKTY KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI TECHNIKI W KONTEKŚCIE ZADAŃ WSPÓŁCZESNEJ SZKOŁY

Streszczenie: *W artykule omówiono ważne elementy pedagogicznego przygotowania przyszłych nauczycieli techniki w zdominowanym przez technologię życiu ludzi XXI wieku. Tempo rozwoju nauk technicznych wymusza położenie akcentu w kształceniu ogólnotechnicznym młodzieży na formowanie postaw świadomego konsumenta i użytkownika. Bardzo istotnym zadaniem systemu edukacji jest przygotowanie kadry pedagogicznej, którą będzie charakteryzować postawa otwartości, innowacyjności, ale przede wszystkim świadomość nieustannego samokształcenia. Rola nauczyciela techniki, jego kulturotwórcza misja, zmienia się bowiem dynamicznie wraz z postępem technicznym. Wśród wielu zadań współczesnej szkoły; kształcenia humanistycznego, matematyczno-przyrodniczego jest także przygotowanie do bezpiecznej i odpowiedzialnej egzystencji człowieka w świecie techniki.*

Słowa kluczowe: *edukacja, nauczyciel, technika.*

Wprowadzenie

Opuszczając szkołę wyższą i podejmując pracę pedagogiczną nauczyciel musi mieć świadomość swoich moralnych powinności wobec uczniów, rodziców i społeczeństwa. Problematyka ta nabiera szczególnego znaczenia w zawodach, które wywierają wpływ na losy poszczególnych ludzi, całych grup i społeczeństw. W pracy nauczyciela, podobnie jak w innych służbach, są stawiane bardzo wysokie wymagania społeczne, znacznie wyższe niż to wynika z przydziału obowiązków i zasad kodeksu pracy. Nauczyciel znajduje się pod ustawiczną kontrolą, każde jego potknięcie jest natychmiast dostrzegane i komentowane. Musi więc być szczególnie ostrożny, zwłaszcza, że sędziami - z reguły surowymi - są uczniowie. Wśród pedagogów nauczyciele techniki, technologii informacyjnej należą do grupy zmuszonej bezustannie aktualizować wiedzę merytoryczną i poszukiwać nowych metod pracy z uczniami. Tempo rozwoju technologii

informatycznej, powoduje, iż nauczyciel edukacji techniczno informatycznej bardzo często podejmuje kształcenie uzupełniające na studiach podyplomowych i kursach kwalifikacyjnych. Przygotowanie zawodowe musi nie tylko uwzględniać etycznomoralne aspekty w teorii, ale przenikać praktyczne działania nauczyciela, a także podległych mu uczestników procesu dydaktyczno-wychowawczego.

1. Rozwój nauki i techniki a procesy kształtowania osobowości

Postęp w rozwoju nauki i techniki wpływa znacząco na wszystkie dziedziny życia człowieka. Osiągnięcia w jakiejś dziedzinie są czynnikiem inicjującym rozwój innych dziedzin.

Obecny etap cechują następujące tendencje:

1. Rozwój inżynierii materiałowej, doskonalenie znanych, wykorzystywanie

- nowych materiałów we wszystkich gałęziach gospodarki.
2. Wykorzystywanie różnych źródeł energii, optymalizacja eksploatacji i stosowania jej w różnorodnych procesach.
 3. Stałe i dynamiczne podnoszenie jakości stosowanych środków technicznych oraz postęp w metodach organizacji ich wytwarzania.
 4. Rozwój złożonych systemów technicznych, a zwłaszcza informatycznych.
 5. Zmiana funkcji techniki w życiu człowieka i społeczeństw, a przez to zmiana charakteru pracy człowieka.

Kształcenie ogólnotechniczne, a więc wdrażanie do naukowego rozumienia rozwoju wymienionych wyżej dziedzin i zdobycie użytecznych umiejętności niezbędnych do sprawnego funkcjonowania, ma charakter wyjątkowy w edukacji młodzieży. Wyrabianie u dorastającego ucznia odpowiedniego stosunku do pracy odbywa się najlepiej w trakcie autentycznego działania praktycznego, a efekty wychowawcze idą w parze z doskonaleniem sfery poznawczej i umiejętności praktycznych. Prakseologiczny charakter przedmiotu technika ostatnio w polskiej szkole został nieco zatracony, bowiem reforma z 1999 roku ograniczyła liczbę godzin przeznaczonych na realizację treści przedmiotowych oraz podział na grupy klas szkolnych. Pociąga to ograniczenia praktycznej działalności technicznej uczniów do zadań typu obliczeniowego, rysunkowego, projektowego. Jednakże ten typ zadań pozwala przynajmniej częściowo wdrażać elementy sprawnej organizacji pracy, łączyć teorię z praktyką i kształtować osobowość młodego człowieka w kulturze technicznej. Pożądaną skuteczność procesu wychowania w kulturze technicznej warunkuje przede wszystkim odpowiednie przygotowanie nauczycieli techniki, bo oni są najbliższą ucznia i mogą więcej zasług wnieść w kształtowanie młodego pokolenia niż najbardziej doskonale dopracowane programy. Niezmiernie ważnym problemem jest więc rozwijanie refleksji etycznej w kształceniu nauczycieli. W dzisiejszych czasach problem przygotowania nauczyciela oscyluje coraz bardziej wokół kształtowania osobowości, w tym postawy kreatywnej nauczyciela – wychowawcy, potrafiącego w maksymalnym stopniu pracować nad rozwojem uczniów [E. Mastalerz, 2006]. Pedagog pracując w swym zawodzie

stara się przekształcić w pewien sposób swych wychowanków, a mianowicie stara się wzbogacić ich wiedzę, zaszcześcić w nich pewne poglądy, rozwinąć zdolności, rozbudzić zamiłowania i zainteresowania czy pewne zalety charakteru, zwalczyć wady itd., krótko mówiąc, zmienić ich osobowość w pożądaną sposób umiejętnie wzbogacając wrodzone talenty. Jeśli jego zamierzenia prowadzą do pozytywnych rezultatów i jeśli w wychowankach występują istotne planowane zmiany, mówimy o nim, że jest dobrym nauczycielem, że ma silny wpływ wychowawczy.

2. Samoświadomość warunkiem kształtowania właściwej postawy nauczyciela

W nauczaniu i wychowaniu bardziej niż w jakimkolwiek procesie czynnik osobowy odgrywa ogromną rolę. Zrozumienie jego znaczenia w pracy pedagogicznej skłania odpowiedzialnych za kształcenie nauczycieli, jak też samego nauczyciela, do zainteresowania się i pracy nad formowaniem własnej osobowości. Przyznanie osobowości nauczyciela-wychowawcy istotnej, a nawet wiodącej roli w procesie wychowawczym pociąga za sobą konieczność ustalenia mechanizmów osiągnięcia jak najbardziej pożądaných jej cech. Ponieważ jest ona wartością uzależnioną w najwyższym stopniu od samodoskonalenia, należy zwrócić uwagę na sposoby samorealizacji w procesie osobowościowym. Bezwzględny warunkiem samorealizacji jest samoświadomość. Samoświadomość spełnia pierwszorzędną rolę w rozwoju osobowości zawodowej nauczyciela. Jest niezbędna w każdym jej etapie i w każdej płaszczyźnie jej kształtowania się, wyznacza poziom refleksyjności w procesie rozwoju. Przez samoświadomość w psychologii współczesnej rozumie się dynamiczną poznawczą reprezentację własnych stanów psychicznych, np. myśli, uczuć, zachowań, cech i stosunków z otoczeniem fizycznym i społecznym, wraz z ich większą lub mniejszą złożonością.

Samoświadomość można traktować jako proces, w toku którego człowiek koncentruje się na określonych treściach, np. własnych kontaktach z innymi ludźmi, integruje różne funkcje konfrontując je z własną wiedzą, standardami poznawczymi, moralnymi w związku z czym zdolny jest do zajęcia

określonych postaw, dokonania wyborów, podjęcia decyzji.

Psycholodzy generalnie wyróżniają dwa rodzaje samoświadomości: wewnętrzną i zewnętrzną. Wewnętrzna polega na tworzeniu reprezentacji poznawczych własnych przeżyć i odczuć: intelektualnych, emocjonalnych, wspomnień, sądów o własnej osobie. Kojarzy się częściej z negatywnymi rezultatami takiego samouświadomiania, czyli odbioru własnej osoby w konfrontacji preferowanymi osiągnięciami. Samoświadomość wewnętrzna to jak gdyby krytyczne przyglądanie się sobie w lustrze. Samoświadomość zewnętrzna opiera się na aktach poznawczych własnych relacji ze światem zewnętrznym, z innymi ludźmi, własnym działaniem i jego skutkami. Samoświadomość zewnętrzna to umiejętność spojrzenia na siebie oczami innych. Jednostka przejawiająca samoświadomość zewnętrzną przekształca się w obserwatora, wrażliwa jest na obowiązujące normy społeczne, stara się je spostrzegać. Ten typ samoświadomości wpływa na poprawę pracy i osiągnięć. Wyróżnia się jeszcze samoświadomość refleksyjną, pośrednią formę integrującą samoświadomość wewnętrzną z zewnętrzną. Polega ona, najogólniej mówiąc, na krytycznej analizie przeżyć, cech i zachowań jednostki.

Praca nauczyciela polega na tworzeniu poprzez określone zadania, stale zmieniających się sytuacji dydaktycznych i wychowawczych, w toku których w różnym zakresie i stopniu uświadamia sobie realizację własnych planów i zamierzeń oraz czynniki zakłócające i utrudniające jego pracę. Rozległa i wnikliwa samoświadomość wewnętrzna i zewnętrzna, a szczególnie refleksyjna, umożliwiają nauczycielowi stałe konfrontowanie docierających do niego różnego typu informacji, z własnymi planami i standardami, korygowanie czynności i metod pracy.

Z. Kosyrz zajmując się strukturą osobowości wychowawcy, do składników warunkujących pożądaną przebieg procesów wychowawczych w środowisku szkolnym i ogólnospołecznym zaliczył: światopogląd, motyw, zainteresowania, zdolności, inteligencję, temperament, charakter, sumienie, samodoskonalenie [Z. Kosyrz, 1997]

Wszystkie te składniki powinny znaleźć się w polu działania samoświadomości jako mechanizmu kształtującego i regulującego wpływ osobowości na oddziaływania

wychowawcze. Niezbędna jest przy tym samokontrola, która jest uświadomionym i celowym dążeniem do regulowania własnego postępowania, swoistą gotowością do autokontroli zewnętrznej własnej koncepcji życia. Samokontrola to umiejętność sprawdzania własnych sądów i działań społecznych, umiejętności dostrzegania i analizowania przyczyn własnych braków oraz zdolność do przewycięzania ich własnymi siłami, bez kontroli zewnętrznej.

3. Ważne umiejętności realizatora treści technicznych w szkołach ogólnokształcących

Naczelne cele strategii rozwojowej kraju do roku 2010 to między innymi zmniejszenie opóźnienia Polski w światowym rozwoju cywilizacyjnym oraz znaczące podniesienie poziomu i jakości życia społecznego [H. Noga, 2007]. W osiągnięciu tych celów kluczową rolę winna odegrać edukacja młodego pokolenia. Szkoła, jako główne ogniwo zmian edukacyjnych, powinna nauczyć zmieniać się od wewnątrz, poprzez wbudowanie w swoją strukturę organizacyjną mechanizmów samodoskonalenia i samoadaptacji. Aby odnieść sukces musi ona pogodzić się z ciągłymi zmianami, które wynikają z nadmiaru wiedzy, jej szybkiej dezaktualizacji i nieprzystawalności do nowej sytuacji. Podstawą sukcesów winna być zawsze troska o jakość oraz taka organizacja procesu nauczania, aby usuwać z niego wszystko to, co nie wnosi nic wartościowego, poprawiającego jakość szkoły. Warto myśleć o szkole jako o firmie świadczącej określone usługi i wypracować system badania jakości, na bazie którego można zarządzać przez jakość. Daje to szybką i skuteczną wymianę informacji wewnętrznej, zbliża planowanie z wykonaniem, pozwala na rzetelność i terminowość planowanych zadań, pełną identyfikację z zadaniami i szkołą jej pracowników oraz optymalny rozwój indywidualny i zawodowy pracowników. W efekcie tego możemy w sposób wymierny kontrolować postępy edukacji w celu zaspokojenia oczekiwań naszego klienta – ucznia lub jego rodzica.

Troska o racjonalne wykorzystanie czasu jako wartości, która przemija, która jest zasobem o ograniczonej wielkości; nie można kraść czasu własnego, nauczycieli i innych pracowników. Nie ma więc miejsca na niezaplanowane, nadmiernie ryzykowne

działania. Każda zmiana musi być racjonalna, uzasadniona, zaplanowana i realizowana pod nadzorem według planu. Zmiana jawi się więc jako główny czynnik rozwoju. W środowisku szkolnym zmiany muszą być realizowane w sposób zaplanowany, celowy przez kompetentnych, przygotowanych do tego pracowników. Nauczyciel techniki, informatyki musi taką świadomość posiadać i wyciągając wnioski z obserwacji tempa zmian w technice, technologii informacyjnej, uzupełniać, aktualizować wiedzę i umiejętności. Biorąc pod uwagę różnorodność dyscyplin technicznych, lawinowy rozwój informatyki i nowoczesnego sprzętu, nauczyciele edukacji ogólnotechnicznej są skazani na ciągłe doskonalenie się. Często także w technicznej obsłudze, naprawie, serwisowaniu sprzętu w szkolnej pracowni.

4. Zakończenie i wnioski

Podsumowując rozważania nad ważnymi problemami etycznymi - moralnymi w przygotowaniu nauczycieli do pracy dydaktyczno wychowawczej, trzeba podkreślić potrzebę inwestowania w rozwój osobowości pedagogów. Oprócz, jakże istotnego dla właściwej jakości pracy szkoły, przygotowania merytorycznego w nauczanej dyscyplinie, kształtowania umiejętności dydaktyczno - wychowawczych, niezbędnej kultury osobistej, w tym także technicznej, zaszczepienie pragnienia samodoskonalenia w zawodzie. System wynagradzania powinien być motywujący do podejmowania wysiłku dodatkowych kwalifikacji i uprawnień. Droga awansu poprzez poszczególne stopnie kariery nauczyciela jest nie doskonała, powinno się dodatkowo uwzględniać w wynagradzaniu różne formy doskonalenia i posiadane kompetencje. Odpowiednie docenienie wysiłku nauczyciela związanego z aktualizacją wiedzy i postawa samokształcenia, wspomaganie finansowe i gratyfikacja dodatkami do wynagrodzenia spowodują z pewnością modyfikację postaw nauczycieli i przyczynią się do pozytywnych przemian w kształceniu młodego pokolenia.

Bibliografia

- (1) MASTALERZ, E. *Problemy doskonalenia nauczycieli w dobie przemian szkolnictwa w Polsce* [w] XIX DIDMATETECH 2006, red. J. Stoffa, V. Stoffova, wyd. Uniwersytetu J. Selyeho, Komarno 2007, s. 392-395, ISBN 978-80-89234-23-3
- (2) KOSYRZ, Z. *Osobowość wychowawcy*, Warszawa 1997
- (3) KUŹMA, J. *Optimalizacja systemu pedagogicznego kształcenia, doształcania i doskonalenia nauczycieli*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Kraków 1993
- (4) KOWALSKI, M. (Uniwersytet Zielonogórski); GAWĘŁ, A. (Uniwersytet Jagielloński), „*Zdrowie – Wartość – Edukacja*”, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Wydanie II, Kraków 2007, ss. 239;
- (5) NOGA, H. *Istota pogranicza dydaktyki techniki, Zarys historyczny kształcenia technicznego*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2007, ISBN 978-83-7308-855-9
- (6) PÓŁTURZYCKI, J. *Dydaktyka dla nauczycieli*, Wydawnictwo Adam Marszałek, ISBN 83-7322-365-7
- (7) RUMIŃSKI, A. (red.): *Etyczny wymiar edukacji nauczycielskiej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004
- (8) OBUCHOWSKI, K. *Psychologia dążeń ludzkich*, Warszawa 1983r.
- (9) SZEWCZYK, K. *Wychować człowieka mądrego. Zarys etyki nauczycielskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa Łódź 1998.

dr Elżbieta Mastalerz

Akademia Pedagogiczna Kraków

Ul. Podchorążych 2, 30-087 Kraków